

פרוטוקול מס' 15

הועדה המשותפת (של חוקה, חוק ומשפט, פנים ואיכות-הסביבה)
לענין שינוי הטיפול במקרי אונס

יום ג', כ"ח אדר א' תשל"ח, 7.3.1978, בשעה 12.30

חברי הועדה:

נכחו:

ש. אלוני - יו"ר
ח. אשל
ב. הלוי
י. יצחקי
ש. שטרן-קטן

מוזמנים:

פרקליט המדינה ג. בכ
ד"ר מ. הורוויץ - משרד העבודה והרווחה
ל. שוקרון - משרד המשפטים
ד"ר ע. קפלן - לשכת עורכי הדין
ד"ר ל. סבה - המכון לקרימינולוגיה, האוניברסיטה
העברית

מזכירת הועדה: ר. מלחי

רשמה: א. אשמן

היו"ר ש. אלובי: ברשותכם, אני פותחת את הישיבה.

פרקליט המדינה נאות לבקשתנו והכין לנו איזו שהיא סכימה של הצעות בתחום הענישה, ניהול המשפט בדלתיים פתוחות או סגורות, חקירה בענינים לא רלוונטיים, למשל חיי המין של המתלוננת, סיוע. מר בך, בבקשה.

ג. בר: התבקשתי על ידי כבוד היושבת ראש לגבש בצורה תמציתית אותן הצעות שהבאתי לפני הועדה בישיבות קודמות, ואני רוצה להדגיש שאין אלה הצעות של משרד המשפטים אלא רק גיבוש של הצעות שהבאתי לפניכם. אני יכול רק לומר שעשיתי זאת אחרי התייעצות עם פרקליטי המחוזות. מה שעולה מפותן הצעות הוא כדלקמן.

על עבירת אונס, ואני כולל באונס בעילה וחדירה אבר אחר של הגוף לכל מקום בגוף אדם לצורך סיפוק תאוה מינית וכן החדרת גוף זר, - אני מציע עונש של 18 שנות מאסר. כיום העונש הוא 14 שנות מאסר. מכיוון שאני רוצה להציע החמרה של עונשים אחרים על עבירות שהן קצת פחות חמורות, הגעתי למסקנה שעל עבירת אונס יהיה העונש 18 שנות מאסר.

על אונס ונסיון לאונס בצוואת חדא, תוך שימוש בנשק, אם נגרם נזק חמור גופני או נפשי, אונס או נסיון לאונס של קטין, - אני מציע מאסר עולם, לא מאסר חובה, בעצם זה 20 שנות מאסר אבל אין סיבה שלא לקרוא לזה מאסר עולם.

היו"ר ש. אלובי: לפי החוק קטין הוא עד גיל 18. אולי נאמר כאן קטין עד גיל 16.

ג. בר: אני מסכים.

על נסיון לאונס ואונס סטוטורי, כלומר בעילת קטינה בהסכמתה, העונש המוצע הוא 14 שנות מאסר. כיום העונש על נסיון לאונס הוא 7 שנים ועל אונס סטוטורי העונש הוא 14 שנות מאסר. אני משאיר את העונש הקבוע לאונס סטוטורי ומחמיר בעונש על נסיון לאונס, כי לפעמים נסיון לאונס מבוצע בצורה הברוטלית ביותר ואין הצדקה שהעונש המקסימלי יהיה 7 שנות מאסר כאשר בנסיון לאונס קבוצתי העונש הוא מאסר עולם. זה פער לא סביר.

על מעשה מגונה בכח העונש הימים הוא 5 שנות מאסר. אני מציע להעלות את העונש לעשר שנות מאסר. גם העונש על אינוס בתרמית ועבירה על סעיף 155 יעלה לעשר שנים. עבירה על סעיף 155 - היו לאחרונה מקרים מחרידים שאב אילץ בנותיו, לא ממש בכח פיסי, אבל באופן שלא יכלו להתנגד לו. עונש של חמש שנים הוא קטן מדי על עבירה כזאת. זה חל מגע מיני של אב ובת, מגע עם מפגרת, חולת נפש וכו'.

על מעשה מגונה בכח בנסיבות מחמירות העונש יהיה 14 שנות מאסר. הנסיבות המחמירות מפורטות לעיל: בקבוצה, תוך שימוש בנשק, אם נגרם נזק חמור וכאשר מדובר בקטין או קטינה.

כלומר, על נסיון לאונס ואונס סטוטורי וכן על מעשה מגונה בכח בנסיבות מחמירות יהיה העונש 14 שנות מאסר.

הועדה המשותפת לענין
שינוי הטיפול במקרי אונס
7.3.78
ג. בך

אי אפשר לקבוע כאן מסמרות, אבל ניסינו למצוא
איזו שהיא פרופורציה כדי להצביע על ניואנסים של חומרה ולאפשר
עונשים חמורים ביותר על עבירות חמורות ובנסיבות החמורות ביותר.

אני מציע שהמשפט כולו יתנהל בדלתיים סגורות,
בתור הוראת חובה, וימסר פרסום שם הנאנסת. אין סיבה לאסור פרסום
שם הנאשם. אני חושב שהמסיגמה מגיעה לו, וטוב שאנשים יזהרו ממנו.
אין גם סיבה להפלות לטובה נאשם בעבירות אינוס על פני נאשמים אחרים.
אנחנו רוצים להביא לידי כך שנשים יתלוננו. אם ידעו שהענין בסופו
של דבר תלוי בשיקול דעתו של השופט, נשים ירתעו. אנחנו רוצים לתת
הרגשה שעל עבירה כזאת אפשר להתלונן תוך ודאות שהמשפט יתנהל בדלתיים
סגורות.

אני מציע את ההוראה הבאה: בית המשפט לא יתיר שאלות
על מגעיה של המתלוננת עם גברים אחרים אלא אם הוא סבור כי פסילת
שאלות אלה עלולה לגרום עיוות דין לנאשם ולקפח אותו בהגנתו.

כמובן שזה יהיה תלוי בפסיקה, אבל אני מציע שלא
להתיר שאלות כאלה אלא אם בית המשפט מרגיש שבלי זה האיש לא יוכל
להתגונן בצורה נאותה.

לגבי עדות נוספת אני מציע: ניתן להרשע על סמך
עדותה של המתלוננת בלבד כאשר השאלה השנויה במחלוקת נוגעת לזהות
העברייין. כאשר השאלה השנויה במחלוקת היא עצם ביצוע העבירה, ניתן
להרשיע על סמך עדות המתלוננת רק אם מצא בית המשפט בחומר הראיות
דבר המחזק את גירסתה. זאת אומרת, לא סיוע אלא דבר כלשהו המחזק
את גירסת המתלוננת.

יש גם גירסה שגב' יהודית קארפ ביקשה להביא לפני
הועדה: עדות המתלוננת איננה טעונה סיוע, אולם בית המשפט לא ירשיע
על סמך עדות המתלוננת בלבד אלא עם מצא בחומר הראיות דבר המחזק את
גירסתה בדבר ביצוע העבירה.

אינני רוצה להתווכח כשגב' קארפ איננה כאן. אבל
אני כשלעצמי לא הייתי אומר דבר והיפוכו. אני חושב שבהצעת יאני
מגיע לאותה תוצאה שהיא רוצה להגיע, אבל זה ענין של ניסוח.

היו"ר ש. אלובי: מה פירוש "אבר אחר של הגוף"?

ג. בך:

ד"ר מ. הורוויץ: לפי הניסוח הזה, יכולה להיות הכנסת אצבע לפה.

היו"ר ש. אלובי: לגבי אונס אפשר לדבר על בעילה והחדרת אבר המין
לאבר מאברי הגוף. החדרת גוף זר יכולה להיות

במעשה מגונה.

ג. בך: אני מסכים.

תודה רבה. לא רק שהכינוח לנו חומר אלא גם
הלכת לקראת הועדה.

היו"ר ש. אלוני:

אני מבקש להפיץ בין חברי הועדה את החומר שהכנת
לדיון זה. לפני הסעיף הראשון צריכה לבוא

ד"ר ל. סבה:

כותרת "ענישה".

השקפת העולם שמשקפת בפרק על הענישה היא שחומרת
העונש בדרך כלל איננה משיגה את מטרתה. יש מחקרים רבים בארצות הברית
על הקשר בין חומרת העונש בחוק ובין חומרת העונש המוטל על ידי
בית המשפט וביצוע עבירות. חישובים סטטיסטיים מלמדים שבמדינות
בארצות הברית בהן מחמירים יותר שם עבירות בכלל ועבירות מין במיוחד
רבות יותר, אם כי יש גם בעיה איך מפרשים נתונים, הרי כל המחקרים
מובילים בכיוון זה. לעומת זאת יש השפעה לודאות העונש. אם בודקים מה
אחוז התלונות המובילות להרשעת הנאשם, הרי זה בהחלט מובין לצמצום
ביצוע עבירות. המסקנה היא שעברייני פוטנציה יחשוב פעמיים אם
ידע שהסיכויים שיובא לדיון הם גבוהים. חומרת העונש לא כל כך משקפת
תפקיד, מן הסתם משום שעברייני מאמין שהוא לא ייתפס.

באופן פרדוקסלי, לחומרת העונש יש אפילו השפעה
שלילית. מדוע? יש קשר שלילי בין חומרת העונש וודאות העונש. במדינות
בארצות הברית שם החומרה גדולה יותר, מספר העבריינים המובאים לדיון
ומורשעים הוא יחסית קטן יותר. גם לזה יש הסבר רציונלי. אם מדובר
בעונשים מאד חמורים, עונש חובה, המשטרה, הפרקליטות, השופטים,
חבר המושבעים, ישקלו היטב לפני שיאשימו וירשיעו אדם בעבירה שעליה
צפוי לו עונש כל כך חמור, ובעיקר אם הענין לא לגמרי ברור, או
שמידת האלימות לא היתה גדולה. המסקנה היא שהחמרה בעונש יש לה
אפקט שלילי מבחינת צמצום היקף העבריינות, ובאופן ספציפי צנוש
עבריינות מין.

יש מחקר על מה שקרה בפילדלפיה בשנת 1966. היה
אונס ברוטלי מאד, התעוררה דעת הקהל, תוך שלושה שבועות המחוקק
חוקק חוק מחמיר מאד, קבע עונש מינימום של 15 שנים על אונס שגרם
פגיעה ונזק, המקסימום היה מאסר עולם. בא חוקר ובדק את התוצאות,
כמה מקרי אונס היו לפני הארוע, בשלב הטיפול בחוק ואחרי שהחוק
התקבל במאי 1966. בחודשים יוני עד דצמבר 1965 ובחודשים יוני עד
דצמבר 1966 מספר מעשי האונס בפילדלפיה היה בדיוק זהה. לא היה
הבדל בין שתי התקופות. החוקר גם העמיק ובדק אם סוגי האונס היו
שונים, אם נזהרו לא להגיע לדרגה של העונשים החמורים. הוא לא
מצא שינוי משמעותי בין שתי התקופות.

ג. בר: בדרך כלל העבריינים לא קוראים את ספר החוקים.
התוצאות יכולות להיות בתקופה מאוחרת יותר, אחרי
שנתי המשפט כבר הטילו עונשים חמורים.

ד"ר ל. סבה: באותה עת היו כותרות בכל העיתונים, כל אחד
יכול היה לדעת מה צפוי לו. אם כי באופן עקרוני
אני מסכים אתך שצריך היה לבדוק תוצאות גם לטווח ארוך, אבל במקרה
זה יתכן שהדבר היה ידוע יותר בשעתו מאשר לאחר זמן.

ככלל, ההחמרה בעונשים אינה מהווה גורם הרתעתי.
לא להחמרה בעונשים יש השפעה אלא לודאות תפיסת העבריינים. החמרה
בעונש פשלעצמה, ויותר מזה קביעת עונש מינימום, עלולה להוביל להקטנת
הודאות ועל כן גם לעליה בשכיחות העבירות.

מהי התפישה את עבירת האונס? יש מגמה בעולם, בעיקר
בתנועות הנשים, להרחיב את היריעה: אונס הוא לא רק מקרה שחולה מין
אלים מתנפל על בחורה שאינה מכירה אותו, מכה אותה ואונסה, אלא זה מעשה
של יום יום, מעשה שנעשה על ידי בני אדם נורמליים, שחונכו בחברות
מסוימת, שחושבים שאף אם הבחורה אומרת "לא" מותר לגבר להמשיך. לפי
התפישה החדשה, לאשה יש זכות וטו צכל רגע ועד הסוף, לא חשוב אם הכירה
את הגבר מזמן, לא חשוב אם קיימה איתו מגע, יש לה וטו.

במצב כזה אין להניח שמערכת הענישה, שמאוישת על ידי
גברים, תעצור, תאשים ותרשיע את מקרי הביניים, כי אפילו אם העונש הוא
לא חובה הרי יש עונש די חמור.

נעבור למטרות אחרות של ענישה כדי לראות אם יש צורך
בהחמרה. אמרתי שהרתעת הכלל לא מצדיקה החמרה. נבדוק מה קורה בהרתעת
הפרט, אם עברייך ירתע מצטרך לשבת בבית הסוהר תקופה ארוכה. המחקרים
בענין זה הם לא חד משמעיים, אבל יש דעה שהרתעה מושגת דווקא על ידי
תקופות מאסר קצרות. יכול להיות שזה לא מתאים לעבירת אונס, בגלל סיבות
אחרות. כמה חוקרים ניסו לבחון מצבו הנפשי של אסיר אחרי תקופות מאסר
שונות. הם מצאו שאדם שנכנס למאסר בפעם הראשונה, בשבועות הראשונים של
המאסר הוא נתון בהלם, מוכן לעשות הכל כדי לא לחזור לכלא. אחרי תקופה
יותר ממושכת הוא מתחיל להסתגל לכלא.

היו"ר ש. אלוני: הנימוק הזה איננו רלוונטי אם כולאים אדם למען הגנת
החברה מפניו.

ד"ר ל. סבה: לענין הגנת החברה, הרי מחקרים מצביעים שהעבריינים
שהם פחות מועדים מאחרים והסיכויים שיעברו עבירות
נוספות הם הכי נמוכים הם דווקא רוצחים ועברייני מין. כמובן, זה ענין
סטטיסטי ואי אפשר לחזות מה בדיוק יעשה איש זה או אחר. ברור שלא נשחרר
רוצח ואנס אחרי תקופה קצרה מאד רק מפני שיש סיכויים קטנים ביותר
שיחזרו ויעברו עבירה, כי העבירות הן כל כך חמורות שיש גם שיקולים
אחרים. אבל מבחינת הגנת הציבור אין אחיזה לתיזה שעברייך מין הוא אדם
שרק ייצא מהכלא ומיד יתנפל על הילדה הראשונה. אפשר להגדיל שבמקרי
רצח ואונס לא רוצים להסתכן אם במקרה אחד למאה. להבדיל מגניירה.

הבעיות הקשות ביותר מתעוררות לגבי בעלי הפרעות
מיניות, ועליהן קשה להתגבר. יש נטיה להחזיק את העבריינים המסוכנים
תקופות ארוכות יותר בכלא, אבל האבחנה היא קשה. בארצות הברית יש חוקים
המרחיבים סמכות בית המשפט לשלוח לכלא אדם שנחשב מסוכן, אם הוא נחשב
עברייך מין, ואפילו אם העבירה שעבר לא היתה חמורה במיוחד. היום יש
בקורת על חוקים אלה, בעיקר מפני שקשה לקבוע מראש מי מסוכן, ויש
חשש שיעשה עוול לאדם. לכן המגמה היום היא להתבסס רק על מה שאדם
עשה ולא על מה שפסיכיאטרים חושבים שהוא עלול לעשות.

מה עושים בכלא? מתעוררת שאלה של טיפול, שיקום.
ד"ר סילפן קיים קבוצה טיפולית לעברייני מין ברמלה והפעולה נמשכת.
באחרונה חיפשו דרכים אחרות לטפל בעבריינים, דווקא מפני שהדעה היא שרק
חלק קטן מהם הם פסיכופטים ובעלי בעיות חמורות. זה תפקיד לפסיכולוגים

יותר מאשר לפסיכיאטרים למצוא דרכי לטיפול. אומרים שלפעמים יש בעיה של דחף מיני שאפשר להתגבר עליה, ידוע שאפשרי סירוס, אבל יש גם זריקות הורמונליים, כדורים, אמצעים כימיים שבאים להוריד את הדחף המיני. יש אנשים שפשוט פוחדים מיחס מיני רגיל או קשר עם נשים. מנסים להביא אותם לשיחה בחוג של נשים כדי להביא לנורמליזציה של היחסים שלהם עם נשים. הטיפולים האלה הם הכי מוצלחים כשהם נעשים במוסד פתוח או בקהילה, ואפשר גם לעודד את הבחור לקבוע פגישה עם בחורה וללמוד להתנהג כרגיל.

היו"ר ש. אלוני: אתה מודע לכך שועדה זו עומקת בבעיות של הקרבן - הנאנסת, ולא בבעיות של האנס.

ד"ר ל. סבה: אם נשלח את העברייך למאסר כשיש לו בעיות מבחינת יחסי אנוש, הבעיה רק תחמיר בבית הסוהר ויש סיכוי יותר גדול שלאחר שייצא שוב ייתקל באותן בעיות.

אחת ההצעות לטיפול היא להחדיר לתודעת האנס מה שעשה, שעשה מעשה לא יפה, להסביר מה פירוש הדבר מבחינת הקרבן. האנשים בארץ לא חושבים שעשו משהו לא בסדר. רוב השיטות הטיפוליות לא קיימות אצלנו. צריך לתת את הדעת גם על נושא זה, והייתי מציע למנות ועדה של פסיכולוגים ופסיכיאטרים כדי לדון מה אפשר לעשות לטיפול באנס.

לעונש יש גם מטרה תגמולית. המעשה הוא כל כך חמור שאולי בגלל זה בלבד לא נוכל להסתפק בעונש שאיננו חמור. אני רוצה לציין שהדוברות של תנועות הנשים, שכל כך חוקפות את המערכת הקיימת, את השוביניזם-הגברי, את כללי הסיוע, בדרך כלל לא דורשות עונשים חמורים ואפילו להיפך. הן רוצות שיראו באונס מעשה יומיומי. בחורה שקיימה מגע מיני עם הבחור, יכולה פעם אחת לא לרצות. ברור שאי אפשר יהיה להתייחס למקרה כזה כאל אונס במובן הרגיל, ולכן צריך להוריד את העונשים לפחות למקרים כאלה. צריך לדרג את העבירות. כל זה מדובר על אונס שלא בנסיבות מחמירות.

יש גם טענה נוספת של תנועות הנשים, שאונס הוא בסך הכל תקיפה גופנית, לא רוצים לסווג את זה כמשהו מוסרי כי אז נתקלים בבעיה של אופי המתלוננת וחקירות בית המשפט. אם יראו בזה עבירת תקיפה, צריך לראות מה היחס בין החבלה הגופנית במקרים כאלה ובמקרים אחרים. הטענה היא שמה שמתלווה לאונס הוא חבלה גופנית, ואז עיקר העונש צריך להיות על חבלה גופנית.

ג. בך: אתה מקבל שצריך להתעלם מהצד הנפשי, מהשפלת האשה?

ד"ר ל. סבה: אם הדגש הוא על ההתעללות, שיחמירו במקרים שיש באמת התעללות. אבל אם הענין הוא בין בחור ובחורה שהם חברים ופעם הבחורה לא רצתה, לא צריך לראות את זה בחומרה, כי זה עלול לסכל את כל מטרת החוק.

היו"ר ש. אלוני: אתה מציע גם לקבוע סעיף שעל בעילה שלא בהסכמה העונש יהיה עד שנתיים מאסר?

ד"ר ל. סבה: כן. על כל פנים בכיוון זה.

שמעתי שיש הצעה למזג עבירת נסיון לאונס עם עבירה של אונס מושלם, כדי להראות שבעצם כל הנסיבות הן הגורמות להחמרה ולא עצם החדירה. יש לי שתי הסתייגויות בענין זה. ראשית, אם נסיון

לאונס דינו כאונס, מדוע לא ישלים האנס מה שכבר התחיל? אבל לא זו הנקודה העיקרית, כי אינני יודע באיזו מידה אדם פועל בצורה רציונלית במקרה כזה. הנקודה העיקרית היא שהגדרה של נסיון ניתנת לפירושים שונים. די שבאיזו שהיא צורה הבחור יפגין כוונה, וכבר אפשר יהיה לטעון שהיה זה נסיון לאונס. די שהבחור ישלף נשק ויגיד דברים מתאימים, או בחור יתפוס בבגדה של בחורה ויקרע אותה, וזה יחשב אונס. אני חושב שזה לא סביר. בספרות הדגש הוא על מגע מיני ללא רצון האשה – זה עיקר עבירת האונס. הייתי מציע אולי למזג עבירת האונס עם עבירת מעשה מגונה בכח.

היו"ר ש. אלוני: אנחנו הרחבנו את המושג בכיוון בעילה או חדירה גם לחלקים אחרים של הגוף.

ד"ר ל. סבה: מעשה מגונה כולל גם מקרים אלה.

היו"ר ש. אלוני: אתה מתנגד בעיקר לעונש מינימום?

ד"ר ל. סבה: אם יהיה עונש מינימום, במקרים מסוימים פשוט לא יעמידו אנשים לדין. זה גורם גם סילוף במשפט. אם כתוב שיש עונש מאסר, דנים למאסר אבל עד סוף אותו יום. אם כתוב שיהיה עונש מינימום תקופה מסוימת של מאסר, לפעמים לא תהיה ברירה לבית המשפט, אם הענין אמנם יגיע לבית משפט, סילפו גם פרשנות של חוקים אחרים. למשל בחקיפת שוטרים יש עונש מאסר, אבל יכול להיות מאסר על תנאי. במקום שנקבע מאסר ולא מאסר על תנאי כעונש יחיד, פסק בית המשפט מאסר על תנאי וקנס. אין כאן סתם שאיפה של בית המשפט ללמד את המחוקק, אלא פתרון במקרי גבול שאינם מתאימים לקטגוריות שנקבעו מראש.

היו"ר ש. אלוני: מהו העונש המקסימלי שאתה מציע על האונס הברוטלי ביותר, אונס במובן הקלאסי?

ד"ר ל. סבה: אני מאמץ את הגישה של שתי ועדות שיעצו למחוקק בארצות הברית, השתתפו בהן אנשים מלומדים ואנשי ציבור. הם הגיעו למסקנה שעונש מאסר מעל 5 - 6 שנים אין בו תועלת מכל בחינה שהיא.

אולי זה מצחיק על סמך הצעות כאלה להציע הקלה רק לאנסים. אם אגיד שבמקרה הברוטלי ביותר אין טעם במאסר של יותר משבע שנים הרי מחעוררת בעיה, כי הרי זה פשע לא פחות רציני מהריגה או עבירה אחרת. אבל אילו התחלנו מלכתחילה, הייתי אומר שפרט למקרי רצח, אין טעם מכל בחינה שהיא במאסר של יותר משבע שנים.

היו"ר ש. אלוני: ולפי סולם העונשים הקיים אצלנו?

ד"ר ל. סבה: זה יותר קשה. אני משווה ענין זה לגרימת חבלה גופניים, ועל עבירה זו יש מאסר רק 7 שנים, לפי סעיף 238.

ג. בן: בסעיף זה מדובר על גרימת חבלה שלא במתכוון. לפי סעיף 235, גרימת חבלה במתכוון, העונש הוא מאסר עולם.

היו"ר ש. אלוני: מר בן הציע 18 שנות מאסר על המעשה החמור ביותר.

ד"ר ל. סבה: אני מתנגד לכל הרעיון הזה.

ח. אשל: מה שאתה מציע דורש מערכת אחרת של בתי סוהר ושיקום, שונה מזו שיש לנו. אי אפשר לראות את הדברים רק מצד אחד.

ד ר ל. סבה: אם באים היום לקבוע מהו העונש הראוי, אני לא יודע אם צריך להתחשב במה שחשב המחוקק בשנת 1936.

היו"ר ש. אלוני: צריך להתחשב בסולם העונשים הקיים בארץ. יש הבדל אם דנים בכל ספר החוקים או דנים בסעיף מסוים בתוך סולם שלם.

יש הבדל בין הרחבה ובין קביעת שלבים. יש הבדל בין בעילה של קטינה מרצון או שלא מרצון ובין אונס של קטינה שמלווה במכות. אתה יכול להגיד שצריך להוסיף עוד סעיף של בעילה שלא בהסכמה שאין בה אלמנט של אלימות וכו'.

ד ר ל. סבה: בהנחה שמקבלים את התפישה שלי, אני רוצה לשאול אם העובדה שבשנת 1936 נקבעו עונשים על עבירות אחרות ועוד לא באו לשנות אותם היא מחייבת לגבי מדיניות בשנת 1978.

ג. בר: אתה אומר שרצח הוא קטגוריה מיוחדת, ועל יתר העבירות יהיו העונשים 5 - 7 שנים. ומה על סחר סמים, שוד מזויין? יש מעשי רצח בנסיבות כאלה שהמעשה הוא באמת חד פעמי ואין לחשוש שהאיש יהיה מסוכן. אתה אומר שרק על רצח יהיה העונש הכי חמור.

ד ר ל. סבה: אולי מטעמים רגשיים, ברצח רואים דבר כל כך חמור.

יש מחקר מצומצם של יונה כהן, ששאל תלמידי אוניברסיטה מה דעתם על גישה עונשית המתאימה לעבירות מסוימות. את העבירות תאר בשתי צורות, פעם סתם תאר את העבירה, פעם התייחס לאיזו שהיא עזרה שניתנה לקרבן. לגבי אונס שאלה אחת היתה סתם על מקרה שטרמפיסטית נאנסת, ופעם עם תאור איך אחר כך באו לטפל בה, איך עזרו לה. הגישה של השאלים היתה שונה. אפשר להתחשב בזה שהיום המגמה היא להכיר בנאנסת כקרבן ולטפל בה, ואולי גם הלחץ התגמולי צריך לרדת באופן יחסי.

ד"ר מ. הורוויץ: נאמרו כבר דברים רבים על עונש מינימום או חובת הטלת עונש. אני יוצא מהנחה שמדיניות גזרי הדין צריכה להיות רציונלית, וגם כשאנחנו מטפלים בעבירה שמטבע הדברים מעוררת רגשות עזים מאד צריך המחוקק לשמור על גישה רציונלית.

אני רוצה להוסיף נימוק אחד על אלה שהביא ד ר סבה. אם גוזלים מבית המשפט את שיקול הדעת בקביעת העונש וקובעים עונשי מינימום, גורמים לאחד משני דברים: או שבתי המשפט ירשיעו בעבירה אחרת שאינה מחייבת עונש מינימום, או שאנחנו מעבירים את שיקול הדעת לשלב מוקדם יותר, כלומר לרשויות התביעה, למשטרה, לגבי עצם הניסוח של כתב האישום, עם הגשת בקשות לעכוב, או לשיקול דעת אחרי מתן גזר הדין כאשר משתמשים בדרך החנינה כדי לתקן את הטעויות. הנסיון הוכיח שדבר כזה היה במקרים מסוימים לגבי סרסורים, שלאחר גזר הדין תיקן נשיא המדינה את גזרי הדין.

אולי אני מסתכן פה בהאשמה בשוביניזם גברי, אבל מתוך הכרות עם מקרים רבים של אונס אני סבור שאנחנו לא יכולים לראות לפנינו סטריוטיפים. גם במקרים של מעשה אונס יש גורם תורם, יש גם גורם של פרובוקציה, יש גם פיתוי. המחוקק צריך להיות מוכן לתת גמישות כזאת במדיניות גזרי הדין שיוכל להעשות צדק בקשת רחבה מאד של נסיבות שכולן תחת כותרת-גג של אונס.

אנחנו קוראים בעתונים על הרבה מאד מקרים אכזריים שמזעזעים כל אחד מאתנו, והדרישה להטלת עונשים חמורים על מעשי אונס נראית מוצדקת מאד. אבל יש גם מקרים אחרים. אני רוצה להביא לפניכם מקרים אחדים.

שני עולים מרוסיה פוגשים שתי בנות בככר דיזינגוף, מתחילים לדבר, הולכים ביחד למסעדה, הולכים ביחד לדיסקוטק, נוסעים לדירה של אחד מהם ושם רוקדים. נוסעים מנתניה לתל אביב, זוג אחד במושב הקדמי של המכונית, זוג שני במושב האחורי. הזוג שמאחור, בהסכמה הדדית, משחק משחקי אהבה, מגיע למגע גניטלי אוראלי, עוצרים במקום אחד, כשהחור מנסה לבוא במגע, הבחורה מסרבת, הוא מפעיל כח ומצליח. היא נוסעת לתל אביב ומתלוננת על אונס. אין ספק שבמקרה זה יש כל המרכיבים של אונס, אבל צריך לראות גם את נסיבות המקרה.

סטודנט וסטודנטית נוסעים במונית, מכירים זה את זה, הסטודנטית מזמינה את הסטודנט לחדרה לכוס קפה, מתחילים משחקי אהבה, הם נכנסים למיטה. ופתאום - כך מסרה הסטודנטית בעדותה - פתאום הרגישה גועל נפש, היא מתחילה לצעוק, הבחור לא מפסיק. גם זה מעשה אונס.

שתי תיירות פוגשות שני דייגים בטבריה בשעה שמונה בערב, מתנהלות שיחה שנגמרת כעבור חמש דקות בהזמנת הבחורות לסירה להפלגה בכנרת. הם מפליגים. שתי התיירות לבושות לבוש מינימלי, אומדות שקר להן. שני הדייגים נותנים להן שמיכות. הן ממשיכות להתלונן שקר להן. יש התקרבות, חיבוקים, נשיקות. הענין נגמר באונס ובאישום פלילי.

היו"ר ש. אלוני: דוגמאות אלה באות ללמד שאין צורך בעונש מקסימום על מעשים ברוטליים?

ד"ר מ. הורוויץ: דוגמאות אלה באות ללמד שהמחוקק חייב להשאיר גמישות מירבית לבית המשפט בקביעת העונש. ברגע שקובעים עונש מינימום, הרי ההגיון מחייב שמי שדוגל בעונש מינימום חושב שאם תקופות מאסר ארוכות יותר גם כן ההרתעה יהיה גדול יותר, כלומר עונש המינימום לעולם לא יהיה עונש מאד נמוך כי אז אין בו טעם, עונש מינימום יהיה תמיד עונש משמעותי, ואז בכל המקרים שסיפרתי, ויכולתי להביא עוד דוגמאות רבות, לא יבואו לעשיית צדק.

אם מנתחים את כל התיקים האלה אפשר לראות שההתקשרות בין גבר ואשה או נער ונערה נעשית בצורות רבות מאד, רמזים מוסווים, אפילו תת-הכרתיים, שאינם ניתנים למדידה ולבחינה לפי כללי ההגיון. בארץ כשלנו, שבה יש אנשים מתרבויות שונות, גדולה במיוחד הסכנה של פירוש לא נכון של רמז או מעשה שיש לו משמעות שונה בתרבויות שונות.

שוחחתי עם שני הדייגים הערבים שנאשמו באונס שתי התיירות. הם חשבו בכנות שנעשה להם עוול גדול מאד, הם קיבלו עונשי מאסר רציניים מאד.

במקרה אחר נדונו שני בחורים לעונשי מאסר של 3 ו-4 שנים. בית המשפט העליון קבע שבית המשפט טעה ותיקן את הדבר, לאחר שהתברר שהנערה היתה גורם תורם. לפעמים גם בעית הקרבן יכולה להיות רלוונטיות. התברר שהנערה היתה בטיפול פקידת סעד בגלל בעיות מיניות, היא קיבלה טיפול תרופתי בדחפים מיניים חזקים מאד. התברר שנערה זו הובאה לפקידת סעד לפי חוק הנוער לאחר שהאיעה לנערים צעירים טכומי כסף כדי שיבואו איתה במגע מיני. אותה בחורה היתה קרבת האונס ושני הבחורים קיבלו 3 ו-4 שנות מאסר. רק בבית משפט עליון, לאחר מה שהתגלה על הנערה, זכו הבחורים.

כל מה שאני מבקש לומר הוא שאנחנו לא יכולים לראות את כל העבריינים ואת כל הנסיבות כמקשה אחת. יש קשת רחבה מאד של נסיבות. צריך להשאיר לבית המשפט את השיקול המירבי, כדי שיוכל להביא בחשבון גם את הנסיבות האישיות של העבדין. יש אנשים שנמצאים בטיפול של קציני מבחן, ויש הצלחה בטיפול, יש עבריינים מסוכנים שלא יודעים כיצד לטפל בהם וצריך לבודד אותם למקסימום של זמן.

היו"ר ש. אלוני: על האונס הברוטלי ביותר, האם אתה מציע להעלות את העונש המקסימלי ליותר מ-14 שנה או להוריד אותו ל-7 שנים? מה אתה מציע לפי הנסיון והמידע שלך?

ד"ר מ. הורוויץ: לפי המידע שיש לי, אני חושב שרמת הענישה הנוכחית היא בהחלט מספיקה - 14 שנה על אונס ו-20 שנות מאסר על אונס קבוצתי.

קל מאד לדבר על עוד 6 שנים, עוד 7 שנים. מי שמכיר את בתי הסוהר היום ושולח אדם לשם לשנים ארוכות, למעשה צריך לצפות שאם האיש לא היה נכה לפני כניסתו הרי יהיה נכה בצאתו, נכה מבחינת התיפקוד החברתי. יש אנשים שחייבים לבודד אותם לתקופות ארוכות.

גם לגבי אונס קבוצתי יש כאילו סטריוטיפ. אני מכיר מקרה של אונס קבוצתי. הנערה היתה ידועה כמי שמקיימת יחסים בנקל עם הרבה מאד בחורים. היא יצאה עם ששה בחורים, הבטיחה לקיים יחסים עם כולם. קיימה יחסים עם חמישה מהם. הששי היה הקטן והחלש שבחבורה, הוא נשאר אחרון. כשהגיע תורו, אמרה שהיא לא רוצה. בעזרת חבריו, עשה גם הוא מה שעשו הם. איך ספק שמבחינת החוק זו השתתפות באונס קבוצתי. בחור כזה יכול להיות צפוי לעשרים שנות מאסר. אבל יש נסיבות שונות, והחוק צריך לאפשר הטלת עונשים בקשת רחבה.

ש. שטרן קטן: כשבית המשפט קבע עונש לשני הדייגים, לא היה בחוק עונש מינימום. בית המשפט פסק מה שפסק. הוא טעה, ואחר כך תוקן הדבר.

ד"ר מ. הורוויץ: התיקון היה במקרה של הנערה הפתולוגית, לא במקרה שני הדייגים. הדייגים היו ערבים. לגבי בני המיעוטים מחמירים בדין, והם גם פחות מערערים לפני בית משפט עליון. במקרה זה לא ערערו.

ש. שטרן-קטן: כשיש עונש מינימום, לא יכול השופט לשחרר עבדין?

ד"ר מ. הורוויץ: אם האיש נמצא חייב, ובחוק נקבע עונש מינימום, הרי חייבים להטיל עליו את העונש.

ב. הלוי: אונש מינימום נהוג בארצות הקונטיננט, ועל פי רוב כתוב בחוק שהעבדין יקבל עונש של לא פחות מכך וכך שנים אלא אם כן הוכחו נסיבות מקילות מיוחדות.

היו"ר ש. אלוני: אני רוצה לשאול את ד"ר סבה וד"ר הורוויץ, האם על מעשה מגונה בנסיבות מחמירות - שימוש בנשק, או אם נגרם נזק גופני או רוחני חמור - צריך להשאיר את העונש כפי שהוא היום, חמש שנים?

ת. אשל: אם הבינותי נכון, ד"ר סבה המליץ על הפרדה בין אונס ומעשה מגונה בכח, ובין נסיון לאונס ונסיון למעשה מגונה בכח, עונשים שונים בחומרתם על פשע ועל נסיון לפשע כדי לא לעודד פושעים לבצע את זממם, כי בין כך יקבלו אותו עונש.

היו"ר ש. אלוני: זה בדיוק הרגע בו הם חושבים על ספר החוקים...

ת. אשל: אני לא מציעה להכנס לסווגי סווגים. צריך להניח מקום גם לקומון-סנס של בית המשפט.

ד"ר ל. סבה: חלק חשוב באונס הוא כל מה שקורה מסביב, וזה יכול לערוך גם במעשה מגונה בכח. ואז הפער בין 5 שנים ובין 14 שנים נראה לי גדול.

ברור שאי אפשר לקבוע מטמרות לגבי חומרת העבירה. יש נסיבות שונות. אבל האונס הקלאסי הוא רחוק מאד ממה שרוצים להחזיר לתודעת הציבור כשואמרים שלאשה יש תמיד זכות לסרב, ועל כן רצוי שיהיו בחוק עוד שתי זרגות.

ד"ר מ. הורוויץ: אני מקבל את הכיוון של דברי ד"ר סבה. יש מדינות בהם כל עבירה שמלווה בשימוש בנשק יש לה רמת ענישה גבוהה יותר. לא הייתי מצמצם את זה רק לאונס.

ד"ר ע. קפלן: זה קיים אצלנו לגבי שוד.

ד"ר מ. הורוויץ: הזכרתי קודם את בעית האינטרפרטציה של התנהגות מינית. אני חושב שלעיתים קרובות המעבר מהסכה לאונס הוא מטושטש בתקופה של מתירנות מינית. הזכרתי קודם את המקרה של סטודנט וסטודנטית. לפני מאמר קעתון "פי האתון", ראיונות עם סטודנטים ואני רוצה לצטט כמה משפטים: "כשמדובר במישהו לערב אחד... אני מוכנה להכנס למיטה לא רק אחרי צפייה משותפת בשלושה וארבעה סרטים... אני רוצה לעסוק בזה...". כשיש כל כך הרבה מקרים של התקשרות מינית מהירה, כשבשלב מסוים הנערה אומרת לא, והנער הבין כן, והיתה לו סיבה להבין כן, - הרי המעבר בין הסכמה ואי-הסכמה מטושטש.

היו"ר ש. אלוני: אתה רוצה שלפי זה נקבע קריטריונים לטיפול במעשים ברוטליים ביותר שנעשים בחברה שלנו?

ד"ר מ. הורוויץ: כשהייתי נוכח בשיבות הועדה התרשמתי שהביאו בחשבון אך ורק את האונס הברוטלי. בקשר להסדרי חקיקה ופרוצדורה חשבו רק על המקרים הברוטליים. לשם איזון רציתי להזכיר שיש גם צד שני למטבע, ולכן צריך לתת לבית המשפט את מירב שיקול הדעת ולשמור על רמת ענישה גמישה ככל האפשר.

היו"ר ש. אלוני: דומני שחבר-הכנסת הלוי היה החבר היחיד בוועדה שתמך בעמדת שר המשפטים בענין עונש מינימום, וגם הוא עדיין השאיר את הענין פתוח. אם אתה רוצה להציע הצעה, אולי תגיש אותה בכתב כדי שנוכל להכין אותה לישיבה הבאה, שבה נביא הצעות. תודה. הישיבה נעולה.